

LEVNÉ BROŽURY *OMLADINY*

G 407
357/21

Svazek 8.

Básník a inženýr

Diskuse

o naší sociální revoluci

mezi

Ivanem Olbrachtem

a

Inž.

Jindř. Fleischnerem.

KNIHOVNA
MINISTERSTVA SOC. PEČE.

Únor 1921.

Nákladem „Omladiny“, ústředního listu českoslov.
mládeže soc. dem. v Plzni. - Tiskárna Dělnického
družstva v Plzni.

Cena 2 Kč.

(UKF)

696 241

*Motto: „Každá kritika je zdravá,
každá výměna názorů užitečná ...“*

*Ivan Olbracht,
„Rudé Právo“ 18./XII.*

*„Socialisace je výhradně věcí hospo-
dářské techniky“.*

Masaryk.

5AK70431

dal

01/NDL 1192

II 30470

OBSAH:

1. Úvodem k diskusi: Básník a inženýr. Úvodník „Československé Republiky“ ze dne 5. října 1920
2. Otevřený list příteli Ivanu Olbrachtovi „Večerník Práva Lidu“ z 25. září 1920.
3. Ivan Olbracht Jindřichu Fleischnerovi „Rudé Právo“ 28. září 1920.
4. Inženýr Fleischner Ivanu Olbrachtovi „Večerník Práva Lidu“ 2. října 1920.
5. Ivan Olbracht: Poučení. „Rudé Právo“ 18. prosince 1920.
6. Inž. Fleischner: Slavná zkušenost. „Právo Lidu“ 19. prosince 1920.
7. Inž. Fleischner: Doslov k diskusi. Revoluční romantismus. „Právo Lidu“ 30. ledna 1921.

Básník a inženýr.

Revoluční diskuse básníka Olbrachta s inženýrem Fleischnerem poskytla psychologicky neobyčejně zajímavou příležitost srovnati, jak zcela odlišně se jeví současné děje v mozku toho, kdo se nechá v zanícení unášet svým snem o novém společenském řádu a toho, kdo naopak obrací nepředpojatě všechnu pozornost ke složkám a prvkům tohoto prudkého a rmutného toku. Básníkovi Olbrachtovi skládají se celé současné dějiny v jakési velkolepé drama dozrávající v rychlé krizi ku katastrofě, která přinese očištění. Neví dosud, zda tato katharse bude provedena klasicky — krví, či zda snad humanitně, pouze vnitřním žářem pokání, ale tolik jest jisto, že »katastrofa již je tu«, třeba dav si toho sám nebyl ještě vědom, jemu jest již intuitivně bezprostředně přítomna. Celá střední Evropa jeví se mu jakousi sopkou, hlučící a chrlicí neustále plameny, ba ukazuje se již i láva na okraji jícnu, která za nedlouho zatopí zkaženou společnost. Revoluce je tu — jde jen o to, kdo se jí zmocní. Jest to soubor

těch rozkladných zjevů společenských, politických, hospodářských a finančních, jež starému společenskému řádu nelze již ovládnouti. Ta nechť k práci a klesající produktivita, pasivní resistance venkova, napětí mezi státy a mezi národy, u nás speciálně i uvnitř státu, rozháranost valutová, krise výrobní a odbytová, nezaměstnanost, deficity atd. Není to již v lidské moci zastavit lavinu, vidí Olbracht. Musí se »to« zřítit a až se »to« zřítí, »začneme my se svou novostavbou«. To bude ten vhodný okamžik zmocnit se vlády a nařídít: zdvihněte produkci, napněte své svaly, nikdo nesmí zahálet, každý se musí uskrovnit. Ráj nemůže být druhý den po revoluci, ale on bude.

Naproti tomu střízlivý praktik inženýr Fleischner, nenadáný fantasií a hory přenášející vírou duchových tvůrců, nýbrž živý jen ze svých konkrétních vědomostí a zkušeností, nemůže se spokojit s tím velikým slovem revoluce, třeba bylo sebe světějším, a nemůže také se nezkaleně těšit představou, že se »to« zřítí. On se musí ptát, kdo dělá tu revoluci, co vlastně se má zřítit a hlavně kdo a jak má potom provádět tu novostavbu. A tu inženýr Fleischner správně postřehuje a podškrťává, že ten živelný pohyb revoluční, ten chaotický soubor rozkladných jevů, který jest chorobou kapitalismu, jest nejen silou a spojen-

cem, nýbrž také slabostí, nebezpečím a nepřitelem socialismu. Každý rozumný člověk vidí to na Rusku docela zřetelně. Ten stepní požár sociální revoluce, který ovšem bolševici neudělali, ale který ze všech sil rozfoukávali a roznášeli, jest taková strašná a slepá moc, že mu nelze říci: tak, už dost. Zničil carismus, zničil »měššáctví« a ničí nyní i proletariát, poněvadž ono »to«, které se řítí, není a nemůže býti pouze »buržoasní republika«, taková politická a třídní distinkce revoluční katastrofu nemůže dělat, nýbrž prostě republika, v daném případě Rusko, u nás by to bylo, ovšem mnohem snáze a rychleji, Československo.

Těm lidem, kterým se dosud říkalo »loupí naloupené«, nelze najednou kázat »pracuj o hladu 12 hodin denně«, on nemůže rozumět, jaká je v tom pro něho výhoda, že nová, horší bída ukládá se mu ve jménu jeho vlastním, ve jménu proletariátu. Ti lidé, kteří se naučili bořit, nenaučí se již dobře stavět. K dílu bude je nutno nutit násilím, otroctvím, zabíjením, týmiž methodami v revoluci i proti revoluci. Tím může býti ovšem bída jen stupňována a konečné vyhlídky jsou vždy příznivější reakcí, poněvadž ta se může spoléhat na výpomoc z ciziny (hospodářskou, ta je to hlavní), kdežto revoluce jen sama na sebe. Viz opět Rusko.

Proto z těch roztopených mass v pohybu nemůže mít nikdo radost, komu záleží na vlastní zemi a vlastním lidu — ani revoluční socialista. Neboť revoluce jest opravdu dvojitá, ne však krvavá, nýbrž mechanická a organická, ta mechanická jest krvavá vždy. To je převrat a násilí budi násilí, tlak protitlak. Ale je také přerod, typický proces sociálních dějin Anglie.

Bylo by ovšem marno diskutovat o výhodách a nevýhodách, kráse a nebezpečí divoké, živelné, násilné revoluce, kdyby zde ta katastrofa opravdu byla, jak ji vidí Olbracht. Ale tomu na štěstí není tak. To je právě ono velké nedorozumění: sociální revoluce ruská a vnějšně ji napodobující výbuchy v Německu a Uhrách nemají nic společného s ekonomickou revolucí Marxovou. Ruská revoluce je v podstatě agrární a německá a maďarská jsou umělé mozkové produkty umožněné poválečnou hospodářskou tísní a rozkladem politické moci. Ohromná, pustošící válka vyvolala jakousi náhražkovou katastrofickou náladu podobnou oné, jaká měla dle Marxových předpokladů přijít s universální krizí kapitalistického výrobního řádu. Ale je to právě jen náhražka a analogie.

V podstatě kapitalistický řád po celých sedmdesát let je prosakován vlivy socialismu a dospěl právě k závěrečné etapě své

proměny. Bude socialisován, aniž bylo před tím třeba výrobu zastavit nebo výrobní prostředek (kapitál) vůbec zničit. Ty poruchy hospodářské a finanční, ty chorobné zjevy společenské, které tu nesporně jsou, nejsou produktem chybně založeného, vývoje neschopného, k smrti odsouzeného hospodářsko-sociálního řádu, nýbrž válečného nepořádku, vyčerpání a demoralisace. Ale třeba obtíže odtud plynoucí byly sebe těžší, nepřekonatelné nejsou. V poměru k moderním technickým prostředkům a možnostem nejsou větší, než byly ony po válkách napoleonských. Proto jen se neoddávat žádné zoufalé náladě, nýbrž, dle hesla našeho ministra financí, pracovat a organisovat! — Obecná rovnováha se pak dostaví, jako se dostavila v jeho resortu.

»Československá Republika«
úvodník z 5. října 1920.

Otevřený list příteli Ivanu Olbrachtovi,

redaktoru „Rudého Práva“ v Praze.

Čekal jsem na Váš příjezd z Ruska s neobyčejným napětím. Zním Vás již pomalu dvacet let a měl jsem Vás vždy rád pro Vaše nepolitické myšlení a citění. Nečekal jsem od dra Šmerala nikdy pravdy o sovětovém Rusku, neboť mi bylo jasno, že nefekne politik lidu, co věděti má, ale co věděti chce. Ale od Vás jsem čekal tuto pravdu. Čítal jsem některé dopisy, které Jste psal paní Heleně a tušil jsem, že knížky, které v Rusku píšete, budou pro moje další uvažování epochálními, že na nich budu se moci konečně orientovati o Rusku a o budoucím vývoji sociální revoluce u nás. Knížky Vaše dosud nevyšly, ale Vaše články v „Rudém Právu“ vzbuzují již předem pochybnosti o přesvědčivosti knížek. Tuším již, že ani od Vás se mi nedostane přesvědčení o skutečných poměrech v sovětovém Rusku, tolik mi potřebného po všem, co jsem o nich již četl.

Vidím dnes jasně, že nechcete viděti Ruska, jaké je, ale že pro Vás je Rusko takové, jakým bychom si ho všichni přáli viděti, a jakým býti nemůže.

Strašlivé hřichy sovětové byrokracie, páchané na hrozně bídě mass, zbavených i poslední svobody, kterou jim ponechal carismus, tato nová kombinace autokracie a korupce, nazvaná Kautským »tatarský socialismus«, je mi dnes podle líčení neodvislých německých socialistů »ruským příkladem« a přesvědčení o jeho škodlivosti jsem nabyl u Vás. Neboť Vy ukazujete, když mlčíte o ruských skutečných poměrech, k jakým koncům musí vésti diktatura proletariátu a systém sovětů, ale Vy pledujete nicméně pro jich zavedení do politické praxe naší největší politické strany, v níž se za Vašeho souhlasu i zavádějí.

Nálada mass, která si tolik žádá jasných cílů a pevných cest, bude Vaším počínáním ještě více změtena a strana sociálně demokratická bude tím smrtelně ochromena, ne-li úplně rozvrácena.

Proč Jste neměl té odvahy doznati pravdu o sovětském Rusku a proč Jste ji nefekl svým přesvědčivým a upřímným způsobem nešťastnému lidu, který zmaten nesvědomitými demagogy, chytá se hesel a nesplnitelných slibů, v nichž musí brzy ztratiti po-

slední viru v lepší příští a poslední špetku chuti k činorodé, svépomocné, produktivní práci?

Revoluční proletariát, který v dnešní situaci, kde mu s jedné strany hrozí neodvratná hospodářská katastrofa a s druhé strany naň škodolibě cení zuby nedočkavá buržoasní reakce, nedostane od svých vůdců jiné opory, než deklamace o třetí Internacionále a diktatuře rad, je nevyhnutelně odsouzen, aby ve světové revoluci, v jejíž příští všichni věříme a na kterou se připravujeme — byl úplně potřen.

Z hrozná poválečná bída zrodila se nezlomná vůle mass po socialistickém přetvoření světového řádu, v němž podobná válka byla nutností. Toto přetvoření pokládám za nevyhnutelné, za příkaz pudů po sebezachování celé lidské společnosti. Ale současně pokládám komunistické metody náhlých teroristických převratů v této pracující společnosti za nevyhnutelně sebevražedné a nejvýše nesmyslné pro udržování těžké společnosti lidské.

Cítím jako socialista nejsvětější povinnost ihned začít s přípravami k postupnému a klidně organickému přetvoření kapitalistického řádu v socialistický a k tomu cíli přijal jsem vedení socializačního oddělení v ministerstvu veřejných prací a vedle

toho vzal jsem rád na sebe přednášky ve výchovných kursech pro závodní rady v obou semestrech dělnické školy.

Tak rozumím činnosti, ku které jsme společně před Vaším odjezdem vyzývali socialistickou inteligenci v Radě duchovných dělníků. Pudy a vůle v revolučních massách dnešních dřímající žádají sobě vzdělaných a rozvázných vůdců, kteří dovedou vůli té vyhověti a zahájiti intenzivní praktickou socialisací k záchraně společnosti před hospodářskou katastrofou. Tito vůdci budou vždy konservativnější než massy, neboť mentalita mass byla válkou stejně jako kapitalistické hospodářství znemravněna a zchorobněna a mentalita vůdců, přeživších pětiletou válku s otevřenýma očima, byla značně odromantisována. Revolučnost technických prostředků zahanbila revolucionáře všech minulých revolucí a proto jest těžko dnes věřiti v »Revoluci«. To se projevuje na jedné straně nesplnitelnými požadavky dělnictva a na druhé úpadající chuti k práci, na jedné vyzýváním k rozvaze a na druhé ztrátou popularity rozvázných vůdců u mass a popularitou »mužů budoucnosti«.

Co je Vám platno všechno volání po bezprostřední revoluci, když každá sociálně-technická podmínka zvýšené produktivity práce — a ta je dnes jediným vítězstvím

každé revoluce v době technické kultury — narazí na živelný odpor dělníků a když tento odpor je ještě zvyšován nezodpovědnými radikálními vůdci?

To učinilo i mne konservativním socialistou.

Vzdělání a rozvážení vědečtí pracovníci musí studovati pilně a svědomitě všechny praktické možnosti, jak za stávajícího kritického stavu poválečného hospodářství, prostředky demokratickými a za využití všech již dnes existujících duševních a organizačních sil proletariátu, je možno odbourávat politickou a hospodářskou moc kapitalismu.

Ale i nový socialistický řád je vědecky plánovitý, pracovní síla je jeho základním prvkem a záleží jeho úspěch v prvé řadě od citů zodpovědnosti za práci, který sobě dělník do tohoto nového řádu přinese. Četl a studoval jsem pilně Lenina a čekal jsem od Vás, že budete po svém návratu ve smyslu jeho povzbuzovati naše dělníky ke zvýšení produktivity práce. Lenin zdůrazňuje znovu a znovu, že zárukou životnosti diktatury proletariátu je vytvoření vyšší formy pracovní organizace společnosti, než je forma uskutečněná kapitalismem. Lenin praví, že veliká většina dělnictva jest dosud i v nejpokročilejších demokratických republikách nevědomou a tupou massou otroků.

Nová disciplína, kterou on žádá pro tuto massu otroků, má spojití v cílevědomý celek veškeré dělnictvo, aby převedlo v praxi za přispění posledních vymožeností vědy a techniky socialistickou velkovýrobu světovou. I tato nová disciplína, kterou socialismus předpokládá, potřebuje ale úsilovné práce a studia vůdců dělnických.

Tento úkol vyžaduje — dle Lenina — vytrvalé, těžké, všední práce všech jednotlivých dělníků na té maloměstské, kapitalistické produkci, z jejíchž hmotných podmínek vyrostě tak samovolně nová disciplína, která nespadne s nebe a není ani u nás jinak možná než výchovou dělnictva a vědeckou a organizační prací jeho vůdců v mezích kapitalistické společnosti.

To jsou, přáteli Olbrachte, nejtěžší úkoly dnešní doby, které nerozřešíte nejkrásnějšími řečnickými projevy a nadšeným líčením sovětového ráje, ale střízlivou a vážnou prací, obětavými praktickými pokusy v stávajícím produkčním pochodu na základě bedlivého studia pokusů jinde — i v Rusku — konaných, studia, které věnuje stejnou pozornost Leninovi jako Rathenauovi.

V době ohromné poválečné krise, vyrostlé z katastrofální porážky militarismu a kapitalismu, ztratilo dělnictvo celého světa svoji duševní rovnováhu. — Vášně a fantasti-

cké naděje zaplavují jeho někdejší rozvahu a nedovolují mu rozumných úvah o historických možnostech. Jak jí má ale nabýti pod Vaším vůdcovstvím?

Bylo by nerozumné vytykáti massám, jichž nedostatečná politická a národohospodářská výchova je omlouvá, tuto rozrušenost a fantastičnost, ale pokládal bych za nesvědomitě a nezodpovědné, kdybych Vám nevytknul, příteli Olbrachte, že této sociální bídy a těchto nedostatků mass nedovedete jinak zdolat než radikalismem slov, kapitulujícím před instinkty mass, než vzbu- zováním nových neplodných illusí o dikta- tuře proletariátu a o třetí Internacionále.

Jest třeba naléztí a ukázati lidu vhodné prostředky a jasné cesty k neprodlené socialisaci, postaviti proletariátu konkrétní úlohy a dokázati mu možnost a nutnost jich provedení.

Ty jsem Vám postavil k diskusi ve své nové knize o socialisaci v Německu a ty jsem očekával též od Vaší cesty do Ruska, ale právě v tom směru mne trpce zklamaly první Vaše činy po návratu do naší milované republiky a proto se k Vám obracím: v zájmu jejího klidného rozvoje.

Ve smyslu starého českého přísloví předpokládám, že tímto svým vyznáním pravdy neztrácím Vašeho dobrého přátelství a

ujišťuje Vás úplnou shodou našich konečných cílů, znamenám s přátelským pozdravem Váš
Inž. Jindřich Fleischner.

V P r a z e, 25. září 1920.

«Večerník Práva Lidu»
25. září 1920.

Ivan Olbracht
Jindřichu Fleischnerovi.

Milý inženýre!

Když jsem slyšel, že proti mně píšete otevřený list, měl jsem radost. Že jsem byl komunistou již tehdy, když jsem jel do Ruska, je Vám známo, ale nevíte, jaký jsem se vrátil. Když jsem viděl Rusko, tento v bolestech zrozený nový život, nevyspělý ještě a mnoho péče a opatrování posud vyžadující, ale živý, zdravý a nadějný, řekl jsem si, že tento mladý život spasí svět: A když jsem půl roku studoval ruské poměry a viděl vše (znáte mne a víte, že si nedám ukazovati potěmkinské vesnice) a seznámil se i se všemi potížemi, nedostatky a nebezpečími sovětského systému (najdete je roztroušeně v mých knihách), řekl jsem si: »Socialistický stát, jak byl vytvořen v Rusku, je dílo velkolepé. Socialistický stát, toť jediné východisko světa z jeho zbídačení. Socialistický stát, toť idea, pro níž s radostí možno umíratí.« Věřte, nevěřte, milý inženýre Fleischnere, myslíte si třeba také, že

jsem dostal od Lenina peníze, abych to v Čechách hlásal — ale to je mé přesvědčení. Vrátil jsem se se srdcem i mozkiem naplněným novou svěžestí a silou. A přál jsem si, abych narazil na odpor, abych se mohl kontrolovati, abych se mohl v detailech korigovati, abych mohl své ruské zkušenosti doplniti českými. Proto jsem měl radost, že proti mně píšete otevřený list. Vy víte, že lidé, kteří proti mně vystoupili ve »Večeru«, »Národní Demokracii«, »28. Říjnu« a leckde jinde, byli vesměs idioti, kteří si proti mně kromě nevtipných nadávek nedovedli vymysleti jiného, než že jsem žid, že jsem dostal od Bronsteina či Apfelbauma zlato, že jsem »spisovatel« (rozumí se v uvozovkách), že jsem Leninův agent a že jsem přišel do Čech s rozkazem svrhnout presidenta Masaryka a rozvrátit republiku; prozatím jsem měl co dělati jen s ubožáky, kteří ve mně budili přílišnou útrpnost, tak že jsem se jim ani od srdce zasmát neuměl. A najednou jsem tedy slyšel, že proti mně vystoupí vážný člověk, starý přítel Fleischner.

Zklamal jste mne, inženýre! Váš list na mne působí dojmem stísněnosti, neurčitosti, nejistoty, stejným dojmem, jako to celé ovzduší starého, zkomírajícího světa. Bojím se, že ani my dva toho mnoho nenahovoříme. Stal jste se »k o n s e r v a t í v n í m s o c i a l i s t o u«, píšete o sobě. A já jsem re-

volučním socialistou. Jaká to propast mezi námi, jaká nemožnost mluvit spolu, aniž by bylo opakováno to, co v nejrůznějších formách bylo již tolikrát řečeno! Ale zkusme to tedy, snad přece najdou čtenáři v našem vzájemném rozhovoru cosi, z čeho si budou moci ujasnit či upevnit dojmy.

My oba, Vy i já, pokládáme přetvoření nynějšího světového řádu v řád socialistický za věc »nevyhnutelnou«. Vy i já máme »konečné cíle« shodné, jak mne na konci svého dopisu ubezpečujete. Povězte si tedy něco o tom, jak k těmto konečným cílům chceme dospět!

Moje stanovisko jest takové: Stojíme již oběma nohama v revoluci. — Když jsem před týdnem vyslovil tuto mně samozřejmou skutečnost, měl jsem dojem, že její pravdivost není sdílena, ale od několika dní vidím, že k témuž názoru došly i kruhy, jichž autority bych se vůči Vám nerad dovolával. Jsem dále dosavadním vývojem v československé republice poučen, že revoluční zmatek, v němž žijeme, bude se den ze dne zvětšovat a otáčeti se rychlejším tempem. Bez přičinění kohokoli z nás obou. Revolučních zmatků nepůsobí ani »spisovatelé«, ani »ruští agenti«, nýbrž buržoazie (proti nimž je nynější státní autorita bezmocna), k e t a s o v é (kteří se smějí kaž-

dému zákonu, poněvadž se bez nich válečné a poválečné státní hospodářství nemůže obejít), obilí schovávající sedláci (máte to marno, nedají nám levného žita, nemůžete-li jim dát levných pluhů a bot), nejistota valutární (chcete snad tvrdit, že máte moc zakročit proti anglickým, francouzským a americkým milionářům, kteří si s naší valutou hrají jako hoši s míčem?), továrníci (kteří teď tvrdí, že nemohou vyrábět, poněvadž — slyšte! — kurs naší koruny stojí vysoko), dělníci (jsou nenažedení a mají již dost toho dření se pro cizí kapsu), nespokojení vojáci (bylo jim příliš mnoho slibováno a sliby zůstaly chybami), matky (na něž si nepřijedete učenými články a krásnými řečmi, umírají-li jim děti anglickou nemocí a krticemi), lidé bez přístřeší (mám Vám vykládati, že všechny plány odstraniti bezpřístřešnost selhaly?), úředníci (věna jejich žen jsou prodána a jejich kabáty se na třetí stranu obrátiti nedají), zločinci (na které již nestačí kriminály. Revoluci snad děláme všichni bez výjimky, poněvadž počínáme žít každý na vlastní pěst, nenalézajíce opory v státní autoritě a vědouce, nepomůžeme-li si sami, nějaké papírové nařízení a zákon že nám nepomohou. Kde se najde titan, který odstraní tyto hybné síly revoluce? Evžen Štern to myslí se svými návrhy docela

seriosně. Ať si tedy hraje, nemá-li nic lepšího na práci! A zmatek, ve kterém žijeme, se bude zvětšovat den ze dne. Příští požár se bude ohlašovat drobnými plamínky. — Ohlašuje se již a každý z nich, milý inženýre Fleischnere, stojí za to, abyste se nad ním zamyslel. Byl jsem od počátku roku v Rusku, mohu jmenovat jen ty, o kterých jsem se tam dověděl. Vy jich budete patrně znáti více. Tedy: Stávka ostravská; stávka v severočeském uhelném revíru; hladové bouře a krveprolití v Košicích; spiknutí v Příkarpatské Rusi; nacionální bouře a krveprolití v Jihlavě; »drancování« na Mělnicku; »spiknutí« v severních Čechách; pražské události posledních dnů. Za tři čtvrti roku, inženýre Fleischnere! Kdo máš oči k vidění, hleď! Velmi brzy si budeme moci říci o nejbližším vyšlehlém plameni. Vy, »konservativní socialista« se pokusíte plameny hasit. Vaše práce bude ovšem marná, poněvadž je uhasíte zde a vyšlehnou zrovna tamhle. Já, socialista revoluční, nehnu na hašení ani prstem, poněvadž pokládám za škodlivé bránit nepřírozenými prostředky zákonnému vývoji. A konec bude ten, že se celá budova nemožného hospodářského, sociálního a politického systému sřítí. Jak to bude konkrétně? Patrně to počne pádem

vlády. Před týdnem padla kompromisující vláda Tusarova. Za krátko padne úřadující vláda Černého. Možná, že se to bude s Vaší pomocí ještě nějaký měsíc či týden protloukat, možná že to buržoasie na nějaký den zkusí i s nezakrytě buržoasní diktaturou — ale to již pak bude definitivní konec. A pak, ve vhodném okamžiku, půjde o to, zmocnit se revoluce. Kdo se jí zmocní? Proletariát ovšem, poněvadž jiný té síly nemá. Proletariát v dělnických, zemědělských a vojenských kabátech. Jak se to stane? Víím jen, že to nebude provedeno z nijakých úřadů, ne se shora, nýbrž ze zdola, z kasáren, z ulic, továrních sálů, nádražních stanic, telegrafních úřadů, velkostatkářských ratejen. O vnějších formách tohoto zmocnění se revoluce nelze pronášeti úsudků, možností je příliš mnoho, ale nepřestávám věřit, že bude proletariát v kritické chvíli tak sesílen a tak pevně zorganizován, že každý odpor proti němu bude již předem vyloučen. To by bylo ovšem velké štěstí a žádná práce není dosti namáhavou, která k tomu směřuje. Totiž k onomu sesílení, revolučnímu uvědomění, zorganizování, zdisciplinování a revolučnímu výcviku proletariátu. Čím silnější úderný vývoj, tím menší a kratší odpor. A odpor znamená krev... A pak? Pak začne proletariát budovat svůj

stát, který jest naším konečným cílem, mým i Vaším, inženýre Fleischnere! Do té doby půjdeme tedy rozděleně, starý kamaráde! Sejdeme se pak? Bylo by to mým toužebným přáním. Vím z Ruska, co námahy stojí budování socialistického státu, jak jest drahá každá ruka a každý mozek, jak důležitou je v první řadě inteligence technická, v níž tolik vynikáte. Ale bojím se o Vás. Velmi se bojím. Začíná to »konservativním socialismem« a končívá to vysloveným »kontrarevolucionářstvím«. V té případnosti by nebylo pardonu ani pro autora »Chrámů práce«. Bylo by Vás škoda, inženýre!

Tak se na věci dívám já. Pohleďme nyní na stanovisko Vaše, jediného vážného člověka z mých odpůrců!

Jak vy chcete bojovati proti nynějšímu »kritickému« stavu, jak Vy chcete dosíci společné mety: socialistického státu? Právíte to ve svém otevřeném listu zcela zřejmě: »Cítím jako socialista nejsvětější povinnost ihned začít s přípravami k postupnému a klidně organickému přetvoření kapitalistického řádu v socialistický a k tomu cíli přijal jsem vedení socialisačního oddělení v ministerstvu veřejných prací...« Inženýre Fleischnere! Inženýre Fleischnere!! — Ach, kdybyste mně viděl, jak jsem spráskl rukama! Vy chcete »začít s přípravami«?

mi«? Oslepl jste? Ohluchl jste? Proměnil jste se Vy, muž citlivého srdce a vnímavého mozku, za onen rok úřadování v balík kancelářského papíru? Vy chcete »začít s přípravami«? Teď, v době revoluce? — Teď, když kolem vše hoří? Ale nebylo to přefeknutí, myslíte to zcela vážně, poněvadž na jiném místě svého listu touž myšlenku opakujete v této formě: »Vzdělání a rozvážení vědeckých pracovníků musí studovati pilně a svědomitě všechny praktické možnosti, jak za stávajícího kritického stavu poválečného hospodářství, prostředky demokratickými a za využití všech již dnes existujících duševních a organizačních sil proletariátu, je možno odbourávati politickou a hospodářskou moc kapitalismu...« Jste to opravdu Vy, inženýre, který tohle napsal? Tedy rozvážení pracovníků musí studovat, jak by bylo možno odbourati moc kapitalismu! Oni dokonce ještě ani nestudují?! Oni teprve začnou?! ... Nu, tak studujte, studujte, inženýre, uvidíme, co vystudujete! Tož tedy začněte s přípravami, uvidíme, kam dojdete! ... Ano! Tohle je celá Vaše moudrost! Vás i těch všech ostatních »konservativních socialistů«! Třeba začít s přípravami, třeba začít studovat! Tohle, a o slovo ne více, v nejrůznějších formách, tu mazaněji, tu upřímněji, tu učněji, tu prostěji, melete již dva roky, zatím

co kolem Vašich zabeđených kanceláří letí revoluce, které nevidíte. A ta revoluce nás smete jako pápěrky. Nic nenastudujete! — Chcete příklad? Předě dvěma lety se mluvilo mnoho o socialisaci dolů, těžkého průmyslu, bank a velkostatků a byli jsme všichni dosti hloupí, že jsme věřili, že alespoň ta socialisace císařských a šlechtických velkostatků bude provedena. Teď jsme došli tak daleko, že ani ty paláce nebyly šlechtě odňaty a že se jim z nich platí nájem. Nebylo snad dosti dobré vůle socialisovati? Věřím posud, že dobrá vůle zde byla. Ale nešlo to. Dohodoví milionáři stlačili naši valutu, skoupli za babku akcie bank, průmyslových podniků a dluhy českých velkostatků a teď socialisuj, demokratická republiko! Kdekoli budeš chtít socialisovat, tam vyvlastníš některého francouzského, amerického, anglického či jiného antantového boháče, což bude pro dohodu znamenatí akt nepřátelství! A tak je to se vším, s každým pokusem reformy, s každým pokusem zmírnit bídu, zastavit finanční a hospodářský bankrot. Vše selhalo. Všude stál v cestě nějaký milionář. A tak to dopadne i se všemi pokusy budoucími. Tož jděte, inženýre, a začněte studovat, jak odbourávatí moc kapitalismu! Jeden člověk to již vystudoval. Dokonce již před více než sedmdesátí lety. Jmenoval se Karel Marx.

Máme si k tomuto thematu ještě co říci? Myslím, že by každé další slovo bylo mrháním papíru. Tedy ještě o oněch citátech z Lenina si povíme.

Píšete, že Lenin vyzývá dělnictvo ke zvýšení pracovní výkonnosti, k pracovní disciplině a k vytrvalé práci, a vytýkáte mně, že se nechovám dle jeho vzoru, nehlásám-li totéž i u nás v Čechách. To je, milý inženýre Fleischnere, s Vaší strany místní a časový omyl. My žijeme v Čechách a ve skomírající společnosti kapitalistické, soudruh Lenin žije v Rusku a v socialistickém státě. Myslíte, že V. J. Lenin hlásal dělníkům za carismu a režimu Kerenského, aby zvýšili pracovní výkonnost a zachovávali pracovní disciplínu, to jest, aby podporovali onen systém, na nějž se carismus a Kerenský opírali? Myslíte, že v ruské revoluční dni volal Lenin k dělníkům: »Pracujte«? Bůh Vás chraň! »Kradte nakradené!« jim řekl. Až budeme mítí v Čechách socialistický stát, v němž dělníci budou pracovatí jen pro sebe a jen na sebe, také já si vezmu z Lenina krásný příklad a budu hlásatí totéž, co on. A uvidím-li zahálejícího člověka, řeknu soudruhům: »Tenhle člověk nepracuje, to jest okrádá nás, donuďte ho k práci!«; a uvidím-li člověka, který by chtěl sabotovat nebo stávkovat, řeknu: »Tenhle darebák chce

rozrušit výrobu, které tolik potřebujeme, učinite ho neškodným!« Ale dnes? Ne! Tato práce by byla nejen neužitečná, nýbrž i marná. Abych vyzýval dělníky k tomu, aby nepracovali, toho ovšem neučiním. Neuposlechli by mně ostatně, poněvadž potřebují v sobotu mzdu a také oni se ještě nějakou dobu v staré společnosti musí protloukati. Dělnictvo bude i v těchto dobách dělati jen to, v čem je jeho zájem. A právě to jest to krásné. Neboť tím, více než čímkoli jiným, podporují revoluční vývoj věci.

Tedy snad je tohle již vše, inženýre Fleischner! Na konec mám k Vám ještě prosbu: Bude-li Evžen Štern psáti ještě další učené články na thema »Musíme studovat« nebo »Třeba začít s přípravami«, nebo na thema »Lenin a Olbracht«, řekněte mu, prosím Vás, jak o těch věcech soudím. Ale Evžen Štern mi klade i zásadní otázku tak ohromné důležitosti pro vývoj všesvětové revoluce a pro její možnosti i oprávněnost, že mu odpověď nemohu zůstat dlužen. Mám prý mu vysvětliti, jak to přijde, že se Šmeral vrátil z Moskvy o 10 kilo lehčí. Řekněte mu, prosím Vás, že jsem Šmerala nevážil ani při jeho příjezdu do Moskvy, ani při jeho odjezdu, ale že byl celou dobu svého ruského pobytu nemocen vážnou krční chorobou, kterou tam neměl ani kdy ani chuti léčiti. Já jsem se po šestiměsíčním pobytu v Ru-

sku hubenějším nevrátil. Ale tak se mi zdá, že i kdyby se byl Šmeral vrátil jako tyčka a já jako špejle, že by se před tím vývoj všesvětové revoluce také nezastavil. Ale možná, že o tom má Evžen Štern jiné názory.

Srdečně Vás pozdravuji, milý inženýre.

Ivan Olbracht.

»Rudé Právo« 28. září 1920.

Inženýr Fleischner Ivanu Olbrachtovi.

Kapitola druhá.

Ivane Olbrachte! Ivane Olbrachte! Škoda, že Jste nebyl přítomen v redakci »Rudého Práva«, když jsem Vám loyálně přinesl k cenzuře svůj otevřený list. Byl bych Vás viděl, jak Jste nad ním spráskl rukama a byl bych Vám mohl položit ihned ruku na čelo, případně spočítati tep v okamžiku, když Jste četl můj dopis. Byl bych se přesvědčil o stupni revoluční horečky, v jakém je napsána Vaše odpověď a snad byl bych počkal s touto svojí replikou, snad i s uveřejněním svého otevřeného dopisu. Ale když Jste zkažil pražským gražděninům jich vydatný posvicenský oběd, musíte mi dovoliti, abych Vám dal na nedělní odpoledne k uvážení několik mých velice bolestných pochybností, které ve mně vyvolalo Vaše vyznání víry o blízkosti revolučního převratu.

Činím tak u vědomí nebezpečí, že lítost, která Vás jímá při uvážení nenapravitelnosti autora »Chrámů práce«, úplně vyprchá před

revolučním tribunálem a že zpečetíte osud konservativního socialisty definitivně, přes staré přátelství. Tedy přes nebezpečí galeje a guilotiny chci se především ohraditi proti Vaší obavě, že bych ve své zabeďně kanceláři prospal jako balík kancelářského papíru revoluci. Nikoliv, Ivane Olbrachte! Řekl jsem již 29. června 1914 před pravověrnými dnes komunisty, že začíná světová revoluce a opakoval jsem to pak častěji, posledně ve velké veřejné schůzi posluchačů techniky — ještě za vlády Stürghkovy — v přednášce, kterou si můžete přečísti v »Chrámů práce«. V ministerstvu veřejných prací měl jsem jako tajemník soudruha Hampla příležitost poznati důkladně ráz této revoluce, denním stykem s nesčetnými dělníky, kteří přicházeli a mezi které ministr jezdil do schůzí, dolů a továren, do Čech a na Slovensko, aby seznal jich bolesti. Prorážel jsem ho na cestách, korespondoval jsem jeho jménem s mnoha tisíci zaměstnanců a zaměstnavatelů, přijímal jsem s ním a za něho dvakráte v týdnu nesčetné neohlášené návštěvníky, byl jsem přítomen četným poradám a vyjednáváním o nejpestřejších záležitostech hospodářského a sociálního života a měl jsem tedy do jisté míry příležitost cítiti tepnu té sociální a hospodářské revoluce, ve které se již po šest let všichni zmítáme. Studoval jsem pilně otázky soci-

álně politické a technické po deset let před touto světovou revolucí a studuji je dnes systematicky nejen v žurnálech světových, ale i na místě, na bojišti práce.

Zajel jsem si na př. o dovolené do Německa a studoval tam — a zase ne v zanedbávaných knihovnách, ale v továrnách a na ulicích — odraz prohrané války a udupané revoluce; zvláště ale řešení nejpálčivější otázky doby, socialisaci. Přivezl jsem si rozsáhlou literaturu o revolučním socialismu a studoval, studuji a budu ho studovati, až nás ta Vaše revoluce smete jako pápěrky, abych výsledků svého studia seč síly moje stačí všemožně využil k jejímu vítězství.

A tak jsem, Ivane Olbrachte, přišel k poznání, že ono odbourávání kapitalismu, které dle Vašeho mínění již Marx důkladně vystudoval, probíhá dnes ve světě dvěma naprosto různými cestami, z nichž nutno si jednu vybrati.

Ve zdravých, vyspěle kapitalistických státech, jako je Anglie a Amerika, jde cesta tohoto odbourávání klidně demokratickými metodami za cílem silně socialisticky zabarveného etatismu. Zvýšením blahobytu za stávajícího hospodářského řádu činí se tento řád vytrvalejším a únosnějším pro další odbourávání a doznává čím dále tato metoda lepších výsledků.

Naproti tomu ve státech nemocných, jako je Rusko, Uhry, Německo a jiné státy nově utvořené, o nichž Rathenau praví, že setrvají ve stavu balkanismu, a mezi něž náleží i naše republika, povede cesta pravděpodobně přes teoretický komunismus k úplnému hospodářskému rozvratu a k politické vládě násilné oligarchie, ale brzy nastane strašná reakce, cesta bude se říti zpět a může v nejlepším případě skončiti v onom etatismu, kterého dosáhly zatím zdravé státy klidnou cestou, ale je pravděpodobnější, že se zaktálíme nazpět až k plutokratickému kapitalismu temné minulosti se všemi průvodními zjevy krvavě zvítězivé reakce. Neúprosné kyvadlo dějin musí vybočiti stejně daleko na pravo, jak bylo hozeno na levo.

A tady leží, milý Ivane Olbrachte, ten sporný bod naší diskuse, kde je si třeba ujasnit a uvědomit, kterou cestou půjdeme.

Proletariát se dle Vašeho proroctví zmocní v pravém okamžiku revoluce, protože jiný nemá té síly, a Vy nepřestáváte věřiti, že bude v kritickém okamžiku ten proletariát tak silen a tak pevně zorganizován, že každý odpor proti němu bude již předem vyloučen a že tím bude moci převrat býti nekrvavým.

Vy pokládáte za veliké štěstí, že nepřestáváte věřit v možnost seslení revolučního uvědomění, zorganizování, zdisciplinování proletariátu.

Naproti tomu já vzpomínám oběti revoluce mnichovské, berlínské, budapeštské a nade vše těžkých obětí revoluce ruské a nepřestávám pochybovat o tak šťastném průběhu kritické chvíle naší revoluce. Pokládám to za veliké neštěstí a proto cítím povinnost volat své obavy hlasem sirény do uší klamanému proletariátu.

Právě studiem všech těch zjevů, které Vám znamenají, Ivane Olbrachte, vyšlehávající plameny revoluce a příznaky zákonného vývoje k jejímu vítězství, poznal jsem v nich znamení na nebi a na zemi, že ta Vaše revoluce byla by utopena v krvi.

A litoval bych autora Žaláře a Jesenia více než Liebknechta, Landauera, Luxemburgové, Eisnera a jiných obětí ukvapené a nepřipravené revoluce, kdyby to měl být i osud jeho revolučního socialismu, o jehož čistotě motivů bych nedovolil nikomu pochybovat, a to proto, že moje přátelství k vám basuje na pevné víře v tuto čistotu.

Bez lichvářů s nedostatkem se neobešla ani sovětová republika a neobejde se bez nich ani Vaše revoluce, jako se porevoluční hospodářství neobejde bez obilí schovávajících sedláků. Těch všech bude menší nedo-

statek než revolucionářů. Nemáte moci zakročiti proti nim, stejně jako proti mezi národním milionářům, aby si nehráli s naší valutou, ale nikdy nebude jejich hra radostnější než v očekávání Vámi předpovídané revoluce, o čemž jste se snad na Rusi předsvědčil. Dnes keřasuje i proletář v portýrské budce socialistického biografu se zakoupenými lístky, spekuluje na vyprodaný dům. Po revoluci bude keřasovat s lístky k revolučnímu soudu se hrnouchů zvědavců. Chcete snad, Ivane Olbrachte, zvítěziti v revoluci s dělníky, kteří mají dost dřeni se pro jednu kapsu, ale kteří by se právě proto nedřeli pro nadhodnotu, jaké je třeba oligarchům komunistického státu k udržení jich diktatury, chcete jej zbudovati na zklamáných nadějích pretoriánské gardy, která by první opustila prapor revoluce, kdyby jí protirevoluce slíbila více, než můžete splniti Vy, chcete pro revoluci získati matky a lidi bez přístřeší, když máte snad z Ruska dostatek příkladů, jak nutno v diktatuře proletariátu hlad dětí mírniti tím, že se v lokomotivách vezoucích jim chléb topí dřívím ze stržených chalup chudiny?

Počítáte snad na úředníky, kteří obdrževe ze státní oděvny levnou obuv, prodávají ji za dvojnásobnou cenu ihned v nejbližší vinárně, se zločinci přeplněných věznic a se všemi těmi, kteří dnes žijí na vlastní pěst,

neohližejíce se na žádné zákony a na žádnou disciplínu a solidaritu?

Což zapomináte, Ivane Olbrachte, že násilné podřízení individua pod hovadskou válečnou disciplínu, trvajících po pět let, vyvolalo u milionů lidských bytostí reakci v podobě strašného vzepření se každé autoritě, každému vůdcovství? Člověk nechce být v této válečné chorobě nadále nikomu již zodpověden, nechce být prostředkem něčeho jen bezprostředního hrubého požitku. — Tato hrůzná reakce nestihla jen kapitalismus, jako jejího původce, ale i marxistické hnutí dělnické a každou sociální revoluci. V každé organizaci, v každé disciplině jest třeba stálého sesilování pocitů odvislosti a podřízenosti cizím účelům, ale každý hospodářský a sociální princip jako princip rozumného jednání jest v rozporu s tímto chorobným principem »svatého egoismu«, který vidí v blahu individua poslední a nejvyšší účel života. Každá revoluční organizace chce přece sloučiti lidi za určitým cílem a toho lze jen docílit, dáte-li jim všem jeden společný zájem, jednu ideu, na místo jich tisíce drobných já. Nikdy tento nejobtížnější ze všech současných problémů poválečných neztroskotal tak názorně v dějinách světa, jako ve věčně se opakujících pokusech skutečného života neznalých jedinců o komunistickou společnost,

od křesťanství přes husitství až k bolševismu. —

Pokud hrubé blaho individua bude proň vyšším účelem, než vznešené blaho celku, pokud sprosté sobectví bude se snažiti o ukojení na úkor toho celku, dokud budou jedinci bráti větší podíl na společné práci, než jim přísluší, budou přesvědčeni, že se jim nedostává podílu, odpovídajícího jich skutečným nebo domnělým zásluhám a budou příčinou rozvratu každého nového pokusu o solidární akci celků větších i menších.

Vůči všem těmto obtížím budete mítí vždy, Ivane Olbrachte, jediný lék: násilné donucení k práci, diktaturu v rozdělení jejich výtěžku. Ale toto násilí přičí se dnes více než kdykoliv v minulosti onomu chorobnému principu poválečné lidové duše, domnělému právu individua, které po pětiletém znásilňování prožívá dnes vzpouru, veliké vzepření se hovadsky slepě disciplině, právu odmítnouti každé vedení a každou poslušnost zákonům, které způsobilo dnešní všeobecný chaos.

Tato vzpoura proti poručnictví všeho druhu proti vedení a organizaci, je patrna v událostech ve stranách sociálně demokratických celého světa, i v odborovém hnutí, je zneužívána lži radikálními demagogy a je hlavní příčinou úspěchů i nezdarů Leninovy

sovětové vlády. Tato vzpoura individua proti solidaritě bude též skaliskem, o které nevyhnutelně musí se roztržiti i Vaše revoluce, které předvídáte vítězství právě na symptomech této vzpoury, již Vaším postupem vědomě se dostává nového posílení. V době všeobecné reakce proti disciplině a vedení ztroskotá každá revoluce. — Ivane Olbrachte! To jsou moje bolestné pochybnosti.

Napsal jsem ve svém prvním stručném dopise a opakuji to proto, že nebylo ani slovo z toho vyvráceno:

»Revoluční proletariát, který v dnešní situaci, kde mu s jedné strany hrozí neodvratná hospodářská katastrofa a s druhé strany naň škodolibě cení zuby nedočkavá buržoasní reakce, nedostane od svých vůdců jiné opory, než deklamace o třetí Internacionále a diktatuře proletariátu, je nevyhnutelně odsouzen, aby ve světové revoluci byl úplně potřen.«

A působil-li první dopis můj na Vás dojmem stísněnosti, neurčitosti a nejistoty, víte dnes alespoň, co je příčinou té tísně, ale nemůžete si již přát větší určitosti a větší jistoty, než s jakou jsem Vám ukázal dnes vyhlídky Vaší revoluce, nevyhnutelnost její porážky za dnešního stavu proletářské mentality.

Snad Vám bude nyní i moje studium méně nepochopitelné a neužitečné a uvážíte klidněji a věcněji bolestné pochybnosti Vašeho upřímného přítele

Ing. Jindřicha Fleischnera.

V Praze, 1. října 1920.

»Večerník Práva Lidu«

2. října 1920.

Poučení.

Nepochyboval jsem od prvopočátku o tom, že útok proti československému proletariátu byl veden na rozkaz ze zahraničí. — Demokratické státy, v nichž většina lidí produktivně nepracuje a ta menšina, která pracuje, si vynucuje stále kratší pracovní dobu, nejen že nemohou takto napravit válečných spoust, nýbrž nemohou prostě existovat. Z nemožného stavu jest jen dvojnásobné východisko: Buď: Vzítí loupežníkům vše, co nahrabali a přinutí všechny lidi k práci vyhlášením hesla: »Kdo nepracuje, ať nejí!« To je východisko naše, socialistické. A nebo: Naložit skupině pracujících ještě větší břemena, jež nese, prodloužit její pracovní dobu a úplně ji zotročit. To je východisko kapitalistické. Mezi oběma není smíru.

Boj je všesvětový. Kapitalistický svět vede své útoky v každé zemi zvláště. Jsou to posíční bitvy, příprava pro rozhodnou bitvu, která čeká na proletariát celého světa. Tyto posíční bitvy skončily pro proletariát uherský prozatímním nezdařením, kdežto proletariát německý a italský nejenže

v útoku zachoval své staré posice, nýbrž dobyl výhod, jichž význam se brzy ukáže. Teď pařížský či londýnský generální štáb kapitalistický rozkázal vésti útok na úseku československém. O jeho době měli rozhodnouti (stejně jako v Německu) zrádové z dělnických řad a ti měli také útok vésti, poněvadž nejlépe znají silná místa i slabiny dělnické pevnosti. Útok proveden po dokonalejších přípravách v době pro nás nevýhodné, před vánoci, za záminku zvolen nepatrný přestupek proti živnostenskému řádu.

Jaký je výsledek boje? Sjednocený kapitalistický útok byl odražen, toť dnes naprosto jisto, ukázali jsme se silnějšími, než očekával nepřítel i my sami. S n a d jsme ze starých posic ztratili na čas Lidový dům, ale dobyli jsme jiných, nad jiné cenných. Nejvýznamnější z nich jest úspěch, jehož jsme dosáhli mezi částí dělnictva českosocialistického a hlavně mezi legionáři, spojenectví, s nímž jsme dodnes počítati nemohli. A prvním svým bojem jsme nabyli zkušeností a poučení, které, dovedeme-li jich řádně využití, přinesou nám úspěchy další.

Zkušenosti, pokud je mohu posud postihnouti, jsou tyto:

Odsvých třídních nepřátel nespíme očekávat i nejmenšího mílosrdenství. Zbraní, kterých proti nám použili, neodvážil se proti dělnictvu použiti

nejen Bismarck a Giskra, nýbrž ani Scheidemann ne. Demokracie se ukázala ve skutečnosti krvavou diktaturou buržoasie a společnosti na její parlamentarism, svobodu tiskovou a shromažďovací, bylo by pro budoucnost hloupostí, která by se vymstila. Nepokládal jsem za vyloučeno, že proletářský šik u nás může být tak silný, že stačí jeho mravní síla vynutit si přechod k socialistickému řádu a že nebude tedy třeba síly hmotné, to jest, že tento přechod ve státě, postaveném prý na zásadách humanity, může se udát bez jediné kapky krve. Ale nepřátelé podnikají krvavé útoky dříve, než se toto vybudování silné fronty mohlo uskutečnit. Naši »přátelé« z pravice se nachlástali krve. Chutnala jim. Starý klam o možnosti klidného vývoje a pouze ideového boje třeba definitivně zahodit.

Přechod z hospodářství kapitalistického do hospodářství socialistického půjde snadněji, nežli jsme očekávali. V ruské revoluci došlo při přejímání závodů místy ke zmatkům a ničení hodnot, jež nabyly nepěkných forem hlavně při zabírání velko- statků. Zkušenosti minulých dnů ukázaly, že tohoto nebezpečí obávatí se u nás netřeba. Zabírání průmyslových závodů i zemědělského majetku se událo v naprostém klidu, nikde nebylo způsobeno škody, jež by mohla

mít nepříznivý vliv pro budoucí výrobu, závody udržovány v takovém pořádku, že s normální výrobou mohlo být kdykoli započato, československé dělnictvo ukázalo takovou organizační vyspělost, o jaké dělnictvo ruské nemělo ani zdání. To je zkušenost radostná a slavná.

Praha ve svém celku selhala. Ve chvílích, kdy venkovský proletariát stál v jediném šiku a odrážel buržoasní a zrádcovský útok, byla proletářská Praha nejednotná a nerozhodná. Skutečné proletářské uvědomění ukázali staří soudruzi, kteří prožili perzekuci let osmdesátých nebo alespoň boje z r. 1897, a pak mládež. Bojovná energie dělnictva ostatního jest však silně dotčena odborářskou ideologií mírových dob a její výchovou. Je to jistý konservatism, který jen stěží chápe, že mírové odborářské metody jsou v těchto dobách bezcenné a že je třeba změnit v metody bojovné. Dělnictvo, stojící pod vlivem změšťáčtělých odborových funkcionářů, jakoby nechápalo zásady, která je prvním článkem viry starých, zkušených soudruhů a ideově vychovávané mládeže: Bez vítězství politického není ani vítězství hospodářského; neboť drobné hospodářské výhody, dobyté odborovou organizací, mohou být při starém politickém systému dělnictvu obratem ruky zase vzaty (zvý-

šení mezd na př. paralysováno zvýšením cen potravin, výdělky zastaveny váznutím výroby atd.). Na Prahu bude třeba soustředit více agitační pile než doposud a mezi odborovými funkcionáři si bude musit dělnictvo vynutit totéž třídění duchů, jako v organizacích politických.

V jednotné frontě s námi stáli »Svaz československých legionářů«, komunistické skupiny, část dělnictva českosocialistického, levice soc. dem. německé a maďarští soudruzi. Toto spojení není náhodné a nepodobá se v ničem machinám a jednodenním spojenectvím parlamentních stran, nýbrž je založeno hluboce ideově. Je to spojení krve a boje. Tento svaz nutno upevniti. Každá kritika je zdravá, každá výměna názorů užitečná, ale ten, kdo by z osobních či jiných nedobrych pohnutek chtěl v této době do bojovné fronty vnášeti rozkol, jest zrádce a provokatér a budiž s ním podle toho naloženo! Jak bude mezi spolubojovníky ze včerejška a dneška upevněn svazek, to záleží na vyjednávání mezi stranami, ale zájem proletariátu a zájem socialismu je, aby tento svazek byl co nejužší. Aby zde byla vytvořena jednotná strana, jež by se připojila k ostatnímu bojujícímu proletariátu světa a jeho třetí Interna-

cionále. Návrat ke staré československé sociální demokracii jest nemožný, jest nemožné jakékoli další spojení se zrádci, pravice mezi sebou a s námi rozlila potok proletářské krve, přes který nevede žádný brod.

To jsou zkušenosti uplynulého týdne. Kdo má další, sem s nimi! Není doba dlouhých úvah, nýbrž činů.

Ivan Olbracht.
»Rudé Právo«
18. prosince 1920.

Slavná zkušenost.

Píše inž. Jindřich Fleischner.

Ivan Olbracht shrnuje v sobotním «Rudém Právu» svoje zkušenosti z posledního našeho komunistického puče a shledává, že přechod z kapitalistického hospodářství do socialistického je snadnější, než sám očekával. Vzpomíná svých ruských přátel a doznává tamní zmatky při přejímání závodů, ničení hodnot, jež nabyly nepěkných forem, hlavně při zabírání velkostatků. Zkušenosti posledních dnů přesvědčily naše komunisty, že podobného nebezpečí u nás není. U nás se zabírání závodů a velkostatků událo v naprostém klidu, nikde nebyla způsobena revolučními výbory škoda, která by mohla mít nepříznivý vliv na budoucí výrobu. Závody udržovány v takovém pořádku, že s normální výrobou mohlo být kdykoliv započato. Československé dělnictvo ukázalo takovou organizační vyspělost, o jaké dělnictvo ruské nemělo ani zdání. To je Ivanu Olbrachtovi radostná a slavná zkušenost.

Vyhovují vyzvání k doplnění zkušeností komunistů. Ivan Olbracht sám o ně volá: «Kdo má další, sem s nimi! Není doba dlouhých úvah, nýbrž činů.»

Ruská praxe byla jistě jiná, ale ničení hodnot nebylo tam prováděno jenom ničím převzatých kapitalistických výrobních prostředků, ale hlavně experimenty s oním převáděním. Komunisté ruští vyhnali zprvu kapitalisty a s nimi vyvezli z továren a velkostatků «sabotující» správce a inženýry, organizátory kapitalistické výroby. Teprve nemohlost dělníků, uvést stroj do chodu, vedla Lenina k tomu, že přijal nejprve na milost staré vůdce. Koncesi tu zpřijemnil kontrolou «nespolehlivých» techniků spolehlivými radami komunistů. Ale i tento systém selhal. Duševní práce nesnese podobné neodborné kontroly ani při šestimístných plattech. A Lenin šel v koncesích dále. Kázal komunistům sebeodříkání a zavedl nezbyt-
né provedení hospodářského podniku «jednoličije». A těmto absolutickým odborným vůdcům pomáhal zavádět veškeré technické a organizační vymoženosti, kterých si netroufali ani za kapitalistického hospodářství zavádět: taylorismus, vojenskou disciplínu, práci ve stínu bodáků a šibenic. A Lenin experimentoval dále, neboť experimenty jsou jeho vášní. Experimentovat s kapitalistickým hospodářstvím znamená ale po

rusku koncese. Rada lidových komisariů vydala právě dle »Vorwärtsu« dekret o udělení koncesí cizím soukromým kapitalistickým podnikům k vykořisťování ruských přírodních pokladů. Ruská sovětová vláda zaručila těmto cizím soukromým kapitalistům pro část jejich výrobků vývozní povolení. Zaručuje jim, že jejich soukromý majetek nebude ani nacionalisován, ani konfiskován, ani rekvirován. Cizí soukromý kapitál je vyzván usadit se v Rusku a je mu garantována dekretem socialistické republiky plná ochrana proti jakékoliv socialisaci, s odškodněním nebo bez odškodnění. Smí dokonce — Ivane Olbrachte, slyšte — uzavírat s osvobozenými dělníky a úředníky zvláštní pracovní smlouvy v rámci platných ruských zákonů o dělnickém právu, které ovšem neznamena žádnou překážku nejběžnějšího kapitalistického vykořisťování, protože ruský dělník nemá v sovětové republice ani koaličního práva.

Jak vědí naši komunisté, čtoucí »Krasnaja Gazetu«, dostal Lenin jen v jediné schůzi 65 dotazů nespokojených komunistů, jak je to vůbec možné, že pouští cizí kapitalisty do sovětové republiky. A vědí také, co zvědavým věřícím odpověděl prorok jejich nového náboženství. Tisk vlád-

ní se snaží tuto úplnou kapitulaci před kapitalismem všelijak omluviti a vykroučiti. »Izvestija« zdůrazňují všechny výhody těchto koncesí a nemožnost obejít se beze styků s okolním kapitalistickým světem. Jinak nedostane republika za své suroviny nezbytné výrobky z ciziny, neboť peníze přece v sovětské republice se odstraňují, zlata je málo. I petrohradská »Pravda« nezná ve své melancholii jiného východiska, než nezbytné a nepřijemné protiprogramové koncese.

Ruské hospodářství je po všech odvážných pokusech komunistů tam, kde bylo evropské hospodářství v polovině minulého století. Privilegia cizích akcionářů dala nám přece v Praze tehdy belgickou plynárnu, starou naši tramku s utahanými koněky atd. Tím jsme pomohli svému průmyslu na nohy a došli k onomu kapitalistickému rozvoji, který je trnem v oku nejen komunistům, ale částečně všem dobrým socialistům. V Lodži a Moskvě ještě straší ruský orel na vratech podniků privilegovaných a koncesovaných kapitalistů té doby, třebaže přešly již dávno do rukou státních občanů ruských, komunisty vyvezených.

Dnes bude tedy zakládána řada nových kapitalistických podniků, zdobených sovětovou hvězdou nad vraty. To je celý ten revo-

luční pokrok, přáteli Olbrachte! Za vraty budou vykořisťováni cizím kapitálem dobří ruští muži, a kapitalisté rustí, vyvezení za Vašeho jásoťu na trakaři ze svých továren, budou se moci finančně účastniti v oněch cizích, francouzských, anglických, amerických a německých koncesovaných závodech a budou pomáhati při potlačení nepatrného zbytku ruského státního průmyslu, nezničeného ještě komunisty.

Je to prostě nezbytná koncese experimentátora Lenina neúprosnému hospodářskému vývoji, jak nám jeho zákony odhalil náš zkušený a revolucemi prošlý starý Marx. Koncese lidí, kteří se dovolávali mladého a revolučně nakvašeného Marxe a Engelse z komunistického manifestu. Rusko nebylo dle našeho Marxe k socialisaci zralým kapitalistickým státem, neboť nemělo ani jeho subjektivních, ani objektivních podmínek pro sociální revoluci. Leninovy experimenty hodily proto Rusko prostě zpět do periody raného kapitalismu a rusifikaci cizího kapitalismu se teprve podaří ruskému národu nás a západní kapitalistické státy zvolna doháněti. To bude trvati desetiletí...

Každý Japonec a Číňan smí býti v Rusku socialistickým neomezeným kapitalistou, ale Rus nikoliv. Bohatí Rusové, a snad jimi budou sověťoví komisaři, kteří dle Vynnyčenska

Jsou novou třídou vykořisťovatelů — naleznou si nějakého Mister Smitha nebo Monsieur Dubois a dají mu koncesi na nový kapitalistický privilegovaný průmysl, vybaví ho právy exterritoriálními a budou ruský ubohý lid rukou společnou a nerozdílnou vykořisťovati jako africké černochoťy v německých koloniích.

Ruský dělník je na podobný vývoj připraven třiletou sověťovou vládou. Je bezmocným otrokem nové byrokracie, korruptnější než je stará, kterou ale pokládají naši komunisté za socialistickou a která tyje z tupé beznáročnosti a nevyčísitelného ilusionismu dobrých slovanských duší, krvácejících po tři leta pro »socialistické ideály«.

A tuto v Rusku již dávno neexistující diktaturu proletariátu pokouší se naši komunisté zaváděti u nás. A přechod k ní je tak snadný, že si to ani sami tak snadným nepředstavovali. Mám stejně slavnou zkušenost o činnosti našich revolučních výborů a nechci je skrývati, neboť jsem přesvědčen, že je doba činů: doba výchovy k revoluční práci.

Československé dělnictvo, jemuž zatajují naši komunisté skutečný obraz a které polechlo jejich nezodpovědných návodů, zabrało na několik dní či hodin »po rusku« několik cukrovarů a dvorců. A toto prohlášení diktatury vypadalo dle zcela hodnověrných

zpráv takto: V době tuhé zimy, po ukončených pracích polních a v době ukončené kampaně zmocnily se revoluční výbory zemědělských závodů. V jednom dvoře u Prahy vyzvaly správce o předání knih. Dal jim staré, dávno popsané a nově dobfé uložil. Předseda revolučního výboru volák toho dvora knihy pečlivě prohlédl — a shledal je v pořádku. Správce na místě propustil. Dal zapřáhnouti správceovy saně, zaballl se do kočichu a jezdil pyšně po polích a hájích. Když se vrátil »nový správce«, byli tu již četníci. Přisedli k němu do saní a odvezli dobrého muže — do vězení. Jinde revoluční výbor ujal se správy dvora. Dnes spočívá tato správa v tom, že se dobytek opatřuje pfcí, drží v čistotě a krávy se dojí. Revoluční výbor dojí krávy, četl jména deputátnků a nezměnil nijak dispoice staré správy, přiděloval mléko »odzadu«. Nejdříve přišli na řadu ti, kteří byli na konci seznamu: krmiči, voláci atd. a na konec »pan správce« a »pan ředitel« se spokojil s tím, co na něho zbylo. Věru těžko nenapsati satiry!

Dispoice k práci nebyly dány revolučními výbory nikde, a to proto, že byla po celou dobu diktatury proletariátu »generální stávka«, a to byla vlastně nejgeniálnější dispoice našich komunistických národních hospodářů: není-li pracujících, není také třeba práci organisujících.

V továrnách a dvorech se nepracovalo a tedy noví organisátoři práce měli přechod do socialistického hospodářství velice usnadněný: nic nemohli zkazit a proto ničeho nezkazili. Škoda, kterou způsobila stávka, zůstala jedinou škodou revolučního převratu, a to nejen v příjmech závodů a národa, ale i dělníků, jichž mnoho trvale propuštěno. — Odborové organisace se namáhaly poslední dobou nadlidsky, aby zaměstnavatelé nepropuštěli nepotřebných přespočetných dělníků a komunistická stávka byla jim proto velice vítána. Ulehčila zaměstnavatelově kapse, ale neblaze strhla kapsu dělníkovu a to je před Vánoci méně radostné nadělení. S normální výrobou mohlo býti tedy započato ihned po převratu, to znamená, Ivane Olbrachte: s polovičním počtem dělníků, tedy levněji ve smyslu soukromého zisku podnikatelova, ale nikoliv socialisticky a národohospodářsky — produktivně.

Jsem dalek toho, parodovati neúspěch a fiasko prvního praktického hospodářského experimentu našich komunistů. Pokládám dostupné přípravy pro podobnou revoluci za nutné. Účastním se činně kursů pro závodní rady. Dělničtí důvěrníci z nejvzdálenějších předměstí poslouchají večer po celé hodiny pozorně mé odborné přednášky o organisaci kapitalistického průmyslového zá-

vodu po stránce technické a o dějinách práce. —

Z těchto mých žáků budou dobří členové budoucích, legálních závodních rad a tyto rady budou školou úspěšné socialisace, které umožní dělníkům účinnou spolupráci na národní produkci. Opozdí-li se uzákonění závodních rad vlivem posílené reakce, je to výsledek slavné a radostné komunistické »revoluce«. A reakce naše získala jistě nejradostnější zkušenost z nevčasné a nezralé chlapecké »diktatury«.

Moje zkušenost z ní se může takto shrnouti: Válka ukázala, že kapitalismus snese nejvážnější zatěžkácké zkoušky, strašnější než by mu kdy mohl revoluční socialism klásti. Ruská revoluce ukázala, že vývojové stupně kapitalismu se nedají přeskakovati a že každá předčasná sociální revoluce vrhne lidstvo ještě na nižší stupně kapitalistického vývoje, než na kterém se pokoušelo o ten přechod k socialistickému hospodaření. Ze stanoviska mocenského ukázal se tedy kapitalismus daleko resistantnějším, ale i schopnějším se přizpůsobiti i socialistickým formám, nežli theoretici socialismu nás učí, ano schopnějším než věřili jeho nejhorlivější obránci. A v tom jest na š e naděje a víra.

Kapitalismus přetrvá touto schopností

přizpůsobiti se i nejstrašnější současnou revoluci poválečnou.

Dovede se přizpůsobiti a proměnití s velikou dovedností, odvahou a rychlostí na válečný socialismus Rathenauův, o němž jsem podrobně psal ve svém »Chrámů práce«. Bez tohoto socialistického kapitalismu nebylo by blokováné Německo tak dlouho vydrželo. A mohu potvrditi, že ani tři roky ruské sovětové vlády nebyly by možny bez Rathenauova socialistického kapitalismu. »Rathenau má žáka, který se jmenuje Lenin. Ale žák ten není daleko tak šikovný jako učitel.« Tato slova ruského spisovatele Aldanova mohu jen potvrditi, neboť Rathenau sám mi je doložil fakty.

»Právo Lidu«, 19. prosince 1920.

klamání mass a sebeklam kněží. Kde je náboženská víra mass, tam je také keklřství kněží. Bez vnitřní, hluboce rozkladné lži ve vztazích mezi vůdci a vedenými, mezi stranami a davy, mezi vrchními a spodními vrstevami strany, není možné hnutí, které spouští náboženský výboj.

Jsem čím dále tím více přesvědčen — a polemika s Ivanem Olbrachtem mne v tom jen utvrdila — že při celé té současné náboženské evropské proletariátu bolševismem jde o revoluční romantiku, opírající se jediné o poválečnou chorobu myslí, o chorobné iluze, jichž nesdílejí ani samotní vůdci ruské revoluce, ale kterých neváhají využít pro chvilkové úspěchy své diktatury nad proletariátem.

Názory o cestách, jimiž dojdeme k přetvoření starého světa, s nímž jsme všichni stejně nespokojeni, jsou bez významu oproti ohromné krizi, ve které žijeme. Je bez významu víra jedince, že krize ta se změní v tragickou katastrofu, sřícení se starého světa, stejně jako moje úsilí zabránit katastrofě přispěním všemi silami k rozvinutí krize cestou klidného přizpůsobování světa našim společným ideálům o světě budoucím.

Neznáme ani událostí zítřku, jak bychom mohli hodnotit význam naší víry a našeho úsilí pro konečnou formu světa, která vyjde

ze zápasů tolika milionů podobných sil a síleček, věr a názorů, slov a úsilí, s nimiž si náš osud žertovně zahrává a o jejíž konečné úpravě máme mimo to všichni stejný obraz, v již příští věřime všichni se stejnou vášní, s jakou se přeme o cesty, které nás do socialistického světa trvale uvedou.

Jsem o tom nezvratně přesvědčen, že cesta, kterou nám ukazují moskevští oligarchové, není jediným východiskem ze současné krize z nesmírné bídy a nevýslovného utrpení lidu, ale že je v každém případě cestou ke zvýšené bídě a strašnějším ještě utrpení toho lidu, který miluji a s nímž sdílím jeho touhu po uskutečnění jeho ideálu.

Cesta ta znamená zničení všech hospodářských a duchovních statků, která pětiletá válka ještě zničit nemohla. Toto přesvědčení je utrzováno ve mne světovými dějinami. Žádati okamžité uskutečnění svého ideálu, jeho vnucení většině národa proti poctivému a zdůvodněnému odporu nejlepších jeho synů a proti vůli nejzkušenejších vůdců hnutí, kteří po půl století vedou vítězný boj za uskutečnění našeho ideálu a o nichž vím, že neváhali nikdy přinést i velké oběti, to by pro mne znamenalo šílenství a já bych musel v posledním páprsku zatemněnějšího se rozumu skočit s mostu, kdybych podobnou žádost nejen vyslovil, ale v duši své počtil.

Strhnouti národ do sociální revoluce a vynutiti si přetvoření společnosti nepodařilo se nikdy tak mizivě menšině, jakou tvoří u nás soudruzi zachvácení revoluční romantikou.

Ale nejen že ideál můj a jejich není ideálem než třetiny našeho národa a že jejich cesty k jeho dosažení nesdílí ani polovina této třetiny dobrovolně a vědomě, nelze celému národu vnucovati cestu tu, cestu k budoucí formě jeho života. Nelze toho činiti ani v tom případě, když sebe pevněji věříme, že tyto formy znamenají štěstí našich dětí a vnuků. Národ bude jen tehdy šťasten svým osudem, když si obraz své vysněné jasné budoucnosti sám svobodně vybuduje, když ideály a hodnoty té budoucnosti bude čerpati ze svého nitra a když půjde za vlastními posláními v tomto světě mu přiřknutým.

Ani ona šestina národa, v jejichž řadách stojí naši někdejší soudruzi, nechápe, co se jí vnucuje, nerozumí a nepoznává, jaké nebezpečí je bolševická nauka o násilném uskutečnění našeho socialistického ideálu.

Jen ruský člověk dovede se smířiti s vnucenou spásou, jen ruský člověk nedovede se bez donucení duševně i tělesně vyžítí a proto je bolševismus pro nás tak strašným nebezpečím a proto se přičí vši socialistické vědě, v první řadě teoriím Marxe a Engel-

se, přičí se socialistické praxi dějin světových a přímo jejímu ideálu: vyplnění každého vykořisťování člověka člověkem.

Bolševismus jest vykořisťování slepé náboženské víry ruského mužika a chorobných ilusí poválečného lidstva skupinou teroristů ruských, jest učením založeným na romantické utopii o všeobecně platné cestě ku spasení všech národů od bídy a zla. Věřiti v úspěch bolševismu a jeho cesty násilné sociální revoluce světové, věřiti více ve spasení lidstva ohněm a mečem než poučováním a přesvědčováním, mohou jen lidé stejně šílení jako ti, kteří vyvolali světovou válku. Jen lidé trpící tímto pětiletým tatarským šílenstvím, kteří necítí zavržitelnost podobného vraždění a plenění, mohou věřiti, že revolucí, vyvolanou menšinou, dosáhnou socialistické společnosti. Pruský militarismus a ruský bolševismus nemají jen tuto společnou mentalitu.

Nevím, zda zvítězí v lidstvu tato moje víra. Nejsem prorokem. Ale jsem přesvědčen, že není lidstvu třeba spásy násilím, že postupným poučováním lze přesvědčiti stále více lidí o správnosti této cesty a že úsilí velké většiny národa takto socialisticky vychovaného podaří se přinutiti menšinu, aby se přizpůsobila a podrobila v klidu a s dobrou vůlí našemu ideálu společenskému.

Věřím, že je k tomu pouze třeba, aby každý, kdo je naplněn již tímto přesvědčením, vynaložil nejkrajnější úsilí a měl nejsilnější lidskou vůli oddati se tomuto postupu s celou duší, s níž je přesvědčen o jeho nezbytnosti.

Člověk je schopen doznati svůj omyl, ale nutno mu znovu a znovu otevíratí oči, nutno hledati vždy ještě nové důvody, nová slova přesvědčivé síly, umožniti mu, aby svůj omyl poznal, aby se vrátil na cestu, kterou kráčet dosud a nestrhoval celý národ do zkázy:

»Tak romantickou revolucí nezdoláte kapitalismu, který jedině vyšel ze strašné krvavé lázně světové války posílen. Nespokojeností věřících ve fata morgana vítězné světové revoluce nezboříte této stavby, vyrostlé z trosek francouzské revoluce. Nevěřte prorokům, že je zdivo zvětralé, v jehož maltě je tolik lidské krve a že se podaří jedním úderem otřásti celou tou budovou, ze které jsme již tolik klenáků vylámali a tolik věží zbořili.

Nikdy nebylo takové revoluce. Světová imperia podlehla staletým úsilovným bojům věřících v nové ideály, ale musela býti do základu otřesena velikými revolucemi technickými, jako je stříbrná mince, tiskařský lis a parní stroj. Ve světě hospodářském a sociálním nedějí se zázraky, v něž věřte. —

Není jich v Rusku ani za cenu zřeknutí se posledních revolučních cílů. Nebude jich nikdy ani u nás!»

To jsem měl na zřeteli řci svoji diskusi a nemám naději, že jsem otřásl podstatně jich vírou, dopomohl svými dojmy k jich vystřízlivění, k vyléčení jich chorobného ilusionismu.

Nemohu však také věřiti, že se musí celé dělnické hnutí československé a světové vůbec dostat na cesty despotického utopismu, proti němuž 50 let bojovali jeho vůdci, a že Lenin musí uskutečniti záměry, ze kterých Marx již podezíral Bakunina, že pod ruskou knutou se mu podaří blahosklonně sjednotiti dělnické hnutí a že se stane světovým diktátorem socialismu. A proto jsem svolil k vydání své diskuse.

Což opravdu politicky a odborově organizovaný západoevropský proletariát nepozná, co poznává již i negramotný ruský muž? Jsem přesvědčen, že pozná, jak systematicky je opředen revolučním romantismem moskevským, že pohledně jasně na skutečnost života hospodářského a zanechá blouznivé víry v zázraky, a že bude možno zase v jedné řadě pracovati pro lepší příští lidu. Proletáři všech zemí, vystřízlivějte!

Ing. Jindřich Fleischner.
»Právo Lidu« 30. ledna 1921.

V „Levných brožurách Omladiny“ vyšlo :

- Sv. 1. Red. ŠAFRÁNEK: **Řečnictví, jeho formy a zásady.** (Rozebráno.)
- Sv. 2. JOSEF JIROUT: **Stručné dějiny socialistické internacionály.** Cena 1 Kč.
- Sv. 3. Ing. JINDŘICH FLEISCHNER: **Dějiny pracovního poměru.** Cena 1 Kč.
- Sv. 4. Ing. J. FLEISCHNER: **Cíle a cesty socialisace.** Cena 1 Kč.
- Sv. 5. Ing. JINDŘ. FLEISCHNER: **Socializační plány na úpravu uhelného hospodářství.** Cena Kč 1'20.
- Sv. 6. Ing. JINDŘICH FLEISCHNER: **Závodní rady a jejich úkoly.** Cena Kč 1'60.
- Sv. 7. FRANT. DVOŘÁK: **Páter o ctnosti člověka.** Epištoly lidem bez vyznání. Cena 1 korunu.
- Sv. 8. **Básník a inženýr.** Diskuse o naší sociální revoluci mezi Ivanem Olbrachtem a Ing. Fleischnerem. — Cena 2 Kč.

Připravuje se :

- V. PATZAK: **Dějiny socialismu ve starověku a středověku.**
- V. PATZAK: **Dějiny socialismu v novověku.**

Administr. *OMLADINY* v Plzni

Pobřežní 8.